

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 14

1 Հոկտեմբեր 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ՃԻՎԵԼԷԿԵԱՆ

Պատը Այլ ճառագոթ Թիւ 20

1896

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Իմաստասիրական. ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
- 2 Քրիստոնեական 37 բուականին Զատիկն է. նոյն տարւոյ Հրեական Պատերին սկզբնական սահմանն.
- 3 Բնախօսական.
- 4 Մրնոյրտարական գիտելիք.
- 5 Այլ եւ այլք.
- 6 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՐԱՅԻ. ՅԱՎԱՆՆԷՍ Վ. ԱՐԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Է Ս Կ Ի Ս Ս Մ Ս Ե Ա Յ

Եօրներորդ Տարի

թիւ 14

1 Նոյեմբեր 1896

Ի Մ Ա Ս Տ Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՒԱՏՔՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ե Ի

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՑՈՒԹԵԱՆ

Ա.

« Թէպէտեւ հաւատքն ի վեր է քան զբան , սակայն երբեք հաւատոյ և բանին միջեւ իրական անհամաձայնութիւն չկարէ լինել , որովհետեւ միեւնոյն Աստուած որ խորհուրդներն կը յայտնէ և հաւատքն կը հեղու ի մեզ , օժտած է մարդկային հոգին բանականութեան լուսով . Աստուած ինքզինքն չկարէ ուրանալ , և ո՛չ երբեք ճշմարտան կարէ հակառակիլ ճշմարտին »

Տիեզերական Ս. Ժողով Վատիկանու

Բառից ողորպի զեղծմամբ ո՛րչափ անգամներ ըսուած են այս խօսքեր . « Մեր գալն փրկիսոփայութեան զար մ'է , հաւատքը բանականութեան կը հակառակի , չէնք կրնար ընդունիլ զայն , եւն . » Անոնք որ այսպէս կը խօսին , զիտննարարութէ ինչ կ'ըսեն . Ըստ երեւութիւնն ո՛չ միայն չեն ուսումնասիրած հաւատոյ նախնական ծանօթութիւններն , այլ եւ փրկիսոփայութեան եւ բանականութեան բառերն իսկ զոր այնքան յաճախ կը գործածեն , չեն հասկցած բնաւ :

Կիկերոն կը սահմանէր փիլիսոփայութիւնը. « Գիտութիւն աստուածային եւ մարդկային իրաց եւ անոնց պատճառաց »

Թէոսոր ժուֆուա կը սահմանէ. « Փիլիսոփայութիւնն է ներքին մարդոյն բանաւորական գիտութիւնն իւր յարաբերութեանց մէջ Աստուծոյ եւ աշխարհի հետ »

Ըստ ալոյց. « Փիլիսոփայութիւնն է գիտութիւն իրաց եւ վերջնական պատճառաց՝ ընկան լուսով ստացեալ »

Հետեւաբար փիլիսոփայութեան առարկայն կը կազմեն մրտաւորական եւ բարոյական իրողութիւնք, տառջին ճշմարտութիւնք, պատճառք, սկզբան եւ վախճանի խնդիրք, էական հաւաւոր, էական պատահական, անսխալական, ազատ, բոլոր այն իրողութիւնք վերջապէս զոր կը ճանչնանք բանականութեան լուսով :

Մինչեւ հոս հաւատքն վախու բան չունի չստ. ընդհակառակն մեծապէս կ'ուրախանայ այս բացատրութեանց մէջէն ընդնշմարելով բոլոր այն պանծալի ծառայութիւններն զոր պիտի մատուցանէ իրեն մարդկային բնութեան մի քաջայայլթ եւ կուրովի զօրութիւնն : Բայց շարունակենք :

Ի՞նչ է բանականութիւնն, կը հարցնենք փիլիսոփայութեան. — « Բանականութիւնն է հոգւոյն այն բնական կարողութիւնն, որով կը զմնազանենք ճշմարիտը սուսէն, եւ կը ճանչնանք իրաց պատճառներն եւ եղանակները »

Միթէ անսահման եւ ամենակարող չէ՞ բանականութիւնն, — « Ո՛չ, մարդկային բանն սահման մ'ունի, եւ անկէ անդին չկարէ անցնիլ. ուստի նախ չէ՞ կարող հասկնալ անհունը, եւ ո՛չ իսկ ունենալ բոլոր հունաւոր էակաց ամբողջական ծանօթութիւնն (connaissance adéquate) : Երկրորդ խորհուրդներ կան ո՛չ միայն Աստուծոյ ներքին կենաց մէջ, այլ եւ մարդոյն եւ ֆիզիքական աշխարհին մէջ »

Ի՞նչ է բանականութեան պարտքն ու իրաւունքը գերբնական խորհրդոյ մ'առջեւ. — « Բանականութեան պարտքն ու իրաւունքն է նախ քննել թէ Յայտնութիւնն կարելի՞ է, երկրորդ քննել թէ ստոյգ ու ճշմարիտ են այն արիւղոսներն որովք Յայտնութիւնն կը ներկայանայ մեզ, այսինքն հրաշքները, մարդտէնութիւնները, պատմական վկայութիւններն, եւն. : Երր բանականութիւնն բոլոր իւր պահանջած փաստերն պանէ Յայտնութեան վրայ եւ համողութի թէ արդարեւ Աստուած է որ խօսեցաւ, այն առեն ուրիշ բան չմնար իրեն, բայց միայն ընդու-

նիլ ամբողջապէս եւ առանց վերադաճութեան բոլոր յայտնեալ ճշմարտութիւններն : Որովհետեւ ամենէն առաջ ուղիղ բանի հակառակ պիտի լինէր՝ Աստուծոյ վկայութենէն կտրն ելնել Յայտնութեան ներքին արժէքն դատել կամ ուղիւ բանաւորապէս (rationnellement) մեկնել ինչ որ պարտի մնալ խորհուրդ :

Ի՞նչ է Աստուածաբանութիւնն. — « Աստուածաբանութիւնն է Աստուծոյ յայտնեալ սկզբանց եւ տոնց եզրակացութեանց դիտութիւնն Աստուծոյ նկատմամբ, եւ այն յարաբերութեանց նկատմամբ որ կան Աստուծոյ եւ բանաւոր արարածոց միջեւ : »

Ի՞նչ է հաւատքն. — « Հաւատքն է այն դերբնական եւ առտուածաբանական առաքինութիւնն, որով հաստատապէս կը հաւանի մեր միտքն՝ աստուածային ճշմարտախօսութեան համար՝ ամենայնի զոր Աստուած յայտնած է, եւ զոր եկեղեցին կ'առաջարկէ մեզ հաւատալ : »

Մեր ժամանակին՝ գլխաւոր եւ ազետալի պակասութիւններէն մին է սահմանել չգիտնալ, եւ սխալ կամ թերի պարբերութիւններով միաքերր նախապաշարել : Քրիստոնէայ հեղինակներ կարի կը յարգեն մարդկային արժանապատուութիւնն՝ մի այսպիսի թշնամանք կտրեալ զործելու համար առ այն, ահա էր ջանացինք՝ թողով ոճոյ հրապուրիչ զարդերն՝ ճշգիւ ու հաստատել մի անգամ ընդ միշտ ամենէն պատկառելի եւ ամենէն նուիրական բառից արժէքը :

Արդ աներկբայելի է թէ երբ գերբնական Յայտնութիւն մ'առաջարկուի մեզ, — փիլիսոփայութիւնն է որ կը խօսի, — մեր բանականութիւնն իրաւունք ունի նախ քննել իւր բնական լուսով թէ կարելի է այսպիսի Յայտնութիւն մը : Քրիստոնէութիւնն կը ներկայանայ մեզ իրբեւ գերբնական Յայտնութիւն, ուստի իրաւունք ունինք քննել թէ կարելի է այն : Եթէ անկարելութիւն մը լինի, յասաջ պիտի գայ այն՝ կամ եզանակին կամ առարկային կամ հեղինակին եւ կամ նեխակային կողմանէ : Արդ հեղինակին կողմանէ անկարելութիւն չկայ. զառն դի եթէ Աստուած ուզէ գերբնական յարաբերութիւններ հաստատել իւր եւ մարդոյն միջեւ, ի՞նչ բան կրնայ արդելու զայն : Եթէ բան մը կայ զոր Աստուած չկարենայ ընել, այն է որ հակառակի իւր կատարելութեանց. արդ գերբնական Յայտնութիւն մը՝ հետի հակառակելէ առտուածային կատարելութեանց, առաւել որոշ եւ առաւել պայծառ կը ցուցնէ Գերազայն էակին բարութիւնն, իմաստութիւնն, զօրութիւնն : Եզանակին կող-

մանէ չկայ անկարելութիւն , վասն զի թէ Երրորդական եւ թէ արտաքին եղանակաւ կարող է Աստուած իւր ուզած տպաւորութիւններն ի դորձ դնել իւր բանաւոր արարածին վրայ : Զկայ անկարելութիւն առարկային կողմանէ , թէպէտեւ այդ առարկայն լինի բոլորովին ի վեր քան զբան , այսինքն Սորհուրդ (mystère) , վասն զի ո՛չ ապաքէն բաներ կան եւ շատ բաներ , զորս Աստուած դիտէ եւ որք լաղարձակապէս անմատչելի են մեր տկար ու սահմանափակ մտայ : Արդ ի՞նչ բան կրնայ տրգելուլ զԱստուած որ մեզ յայանէ անհաս խորհուրդներ , քանի որ՝ նոյն իսկ ըստ վկայութեան թանապաշտից՝ Փիլիքական աշխարհն իսկ անսպառ եւ անձայրածիր դաշտ մ'է անհաս խորհրդաց :

Եւ ո՛չ ենթակային կողմանէ կայ անկարելութիւն , որովհետեւ ոչինչ աւելի համաձայն է մարդկային բնութեան քան հաւատքն . եւ Աստուած գերբնական Յայտնութեամբ մը մեր բնութեան ամենէն անհրաժեշտ պէտքերէն եւ ամենէն բուռն տենչերէն մին կը գոհացնէ , մինչդեռ առանց անոր այդ պէտքն անիմաստ՝ եւ այդ հակամիտութիւն տանջանք պիտի լինէր :

Հետեւաբար բանականութիւնն՝ առանց զժողարութեան մը ստուերին՝ կ'ընդունի եւ կ'ապացուցանէ իսկ թէ գերբնական Յայտնութիւն մը էապէս կարելի է : Միայն թէ , — կ'ըսէ դարձեալ Փիլիսոփայութիւնն , — զեռ ուրիշ իրաւունք մ'ալ ունի բանականութիւնն , այսինքն իրաւունք ունի քննել թէ Քրիստոնէութիւնն որ մեզ կը ներկայանայ իբրեւ աստուածային Յայտնութիւն , ունի՞ արտաքոյ կարգի , գերբնական նշաններ , որովք կարենամք բացարձակապէս վստահ լինել թէ Աստուծոյ մը դործն է այն եւ ոչ մարդկային մի հնարք : Արդ բանականութիւնս կ'ըսէ ինձ թէ հրաշք եւ մարգարէութիւն այնպիսի դործեր են , ուր մարդկութեան սահմանաւոր կարողութիւնն կանգ կ'առնու , եւ Աստուածութեան ամենակարող դորութիւնն կ'սկսի : Ամենէն խիստ եւ անաչառ քննադատութեան մը պահանջմանց համաձայն կ'սկսիմ քննել մի առ մի Քրիստոնէութեան հրաշքներն եւ մարգարէութիւններն : Եւ Մովսէսէն , Դաւիթէն , Եսայիէն , Դանիէլէն սկսեալ մինչեւ Բեթղէհէմ , Նաղարէթ , Պիղատոս , Դողգոթա ուրիշ բան չեմ լսեր բայց միայն ամենազէտ Աստուծոյ մը ձայնն : Սիմէոն ծերունիէն , Երուսաղեմէն , Բեթանիայէն , Վերնատունէն , Դաւիթիոյ ձկնորսներէն սկսեալ մինչեւ Ս . Պողոս , մինչեւ հեթանոսաց զարձն , Տաճարին կործանումն ,

մարտիրոսաց արիւնն , մինչեւ Հռոմ , մինչեւ Ս. Ֆրանչիսկոս Ասիղացի , մինչեւ Դթութեան Քոյրերն , մինչեւ Հայր Ա. Մ. Թաթխապօն , ուրիշ բան չեմ տեսներ բայց միայն մատն Անոր , որոյ առջեւ բայց ու ներկայ են մարդոց սրտերն ու խորհուրդներ , տիեզերաց փոփոխմունք , իրաց յաջորդութիւնքն , ամենէն անակնկալ գէպքերն , ամենէն ծածուկ եւ անձանօթ երեւոյթներն , դարուց յեղաշրջութիւնքն , մարդկութեան կեանքն ու մահը :

Ահա Քրիստոնէութեան վեւեմ փոխադրութիւնն Կը հաւատանք , որովհետեւ հաւատալու բաւականէն աւելի պատճառներ ունինք : Մինչեւ ցայսօր՝ հակառակ իմաստակութեան բազմահար զիւտից , հակառակ սուտ գիտութեան հոկայ ճգանց՝ դեռ կանգուն եւ կենդանի են հաւատալիութեան բոլոր շարժառիթներն (motifs de crédibilité) : Բայց առաւել հիանալի բան մը կայ , ինչպէս կը տեսնուի , ոչ միայն Քրիստոնէութեան ի նպաստ ջանքերն են որ զայն կը վառաւորեն , այլ նաեւ ամենէն հակառակամարտ իրողութիւնք՝ գէպքերն ու ջանքեր զայն կը հաստատեն , եւ փոխանակ հաւատալիութեան նուազումն պատճառելու , ընդհակառակն նորանոր ուժեր ու յալթանակներ կը պատրաստեն անոր : Ի՞նչ բան մարդկօրէն կրնար աւելի վնասել Քրիստոնէութեան քան նորա զաւակաց արիւնն թափել զարերով . բայց տեսէք մարդասիրութիւնն Քրիստոնէութեան մեծագոյն վառքն եւ իւր աստուածայնութեան ամենէն հզօր ապացոյցն եղաւ :

Մեծանուն Գերմանացի մը , վարկապետ ի Փիլիսոփայութեան եւ յԱստուածաբանութեան , Ֆրանց Հեթթինկէր հետեւեալ սքանչելի խորհրդածութիւններն կ'ընէ . « Բանականութիւն կ'առաջնորդէ մեզ հաւատոյ , եւ փոխադարձաբար հաւատքն կը լուսաւորէ զբանն եւ կ'ամբողջացնէ զայն : Մեր միտքն կը պահանջէ աստուածային յայտնութիւն մը , առանց որոյ կը հիւժի կը մաշի ընդունանք եւ անդո՛ւլ լինելով ի խնդիր ճշմարտութեան : Արդ երբ հրատաճոր ծարաւ մը կը լափէ զմեզ , աղբիւր մը կը փնտռենք մեր ծարաւն անցնելու համար . երբ խաւարն կը կուրցնէ զմեզ , մեր աչքերն կը խնդրեն լուսոյ ճառագայթ մը : Չինդրիլ , չփնտռել , չտեսնլալ բարձրագոյն ճշմարտութեան մը , մտաց մահն պիտի լինէր , անձնասպանութիւն մը պիտի լինէր այս : Մտաց յարատեւ եւ նուիրական պարտքն է ուրեմն փնտռուի թէ իրօք ինքզինքն յայտնած է Աստուած աշխարհի , մարդ-

կային ընտելեան ամենէն հարկաւոր եւ ամենէն խորին պիտոյից համապատասխանելու համար . եւ եթէ իւր խուզարկութեանց հետեւանքն լինի հաստատական, պարտականութիւն մ'է իրեն համար իւր իմացականութիւնն հպատակեցնել հաւատով եւ վստահութեամբ :

« Բրիտանէութիւնն աշխարհի մէջ է տամեւութ զարեւի ի վերս Իրողութիւն մ'է այս ի'նչ է մեր պարտքն, կամ մանաւանդ ի'նչ է մարդկային մտաց պարտքն ընդհանրապէս այս Իրողութեանց առջեւ : Միթէ պարտք, կարող է անգիտել զայնս : Ո'չ, անկարելի է . որովհետեւ հազար ութ հարիւր տարիներէ ի վեր, աշխարհի պատմութիւնն տողորեալ է բրիտանեայ գաղափարներով կամ մանաւանդ աշխարհի պատմութիւնն է պատմութիւնն Բրիտանէութեան, պատմութիւնն իւր զարգացման ու մրցմանց , իւր զօրութեան ու ազդեցութեան բովանդակ մարդկութեան վրայ : Բրիտանէութիւնն , ի մի բառ, իւր անջնջելի կնքովն գրոյմած է մեր ընկերային ու քաղաքական կեանքը : »

Նորհրդածութեան արժանի են նաեւ հետեւեալ տողերն զոր կը գրէ Շէլլինք . « Բրիտանէութիւնն չվերարկիր միայն աստուածաբանից, կր վերարկերի նաեւ պատմութեան : Երբ բանապաշտը յաջողէին զայն իջեցնել մինչեւ սովորական երեւութի մը մակերեսը, պատմական մեծ քննադատութիւնն հաստատուն պիտի բռնէր նորա զիրքն եւ պատմական կարեւորութիւնն, ինչպէս ըրաւ Ժան տը Միլլէր անկման եւ մտաւոր աստիակութեան զարու մը մէջ : »

Արգարեւ բողբոլին անկման ու յետագիմութեան եւ մըտաւոր կուրծքէն մտանեալ պարտի լինել սերունդ մը՝ որ այլ եւս չկարենայ հասկնալ ինչ որ հասկցան եւ պաշտեցին այնչափ զերազանց ի հացականութիւններս : Ունին զնենք այն վսեմ չեչտերուն զոր մեծն Պիոս Թ՝ սրտաշունչ եւ երկնազգեցիկ ձայնիւ լսելի կ'ընէ . « Ո՛րչափ բաղմամբիւ , սրչափ սքանչելի ու չքեղ են այն սպառնացք , որովք մարդկային բանն պարտի ստանալ այս խորին համոզումն՝ թէ Յիսուսի Բրիտանոսի կրօնքն է աստուածային, եւ թէ երկնից Աստուծմէ ընդունեց իւր բոլոր վարդապետութեանց սիրիզնն եւ արմատ, եւ թէ հետեւորար ոչինչ կայ յաշխարհի տեւի ստոյգ քան մեր հաւատքն , ոչինչ աւելի ապահով եւ աւելի պատկառելի որ յետեւ առաւել հաստատուն սկզբանց վրայ : Այս հաւատքն է կենաց տէրն , փրկութեան ա-

առջնորդն, թշնամին բոլոր մարտիկանց զոր կը ջնջէ, հայրն եւ սոնտուն բեղմնաւոր ամենայն առաքինութեանց . . . :

« Ստուգիւ բոլոր այս չքեղութիւնք բաւական կը չողջողան ամեն կողմանէ տատուածային զօրութեան եւ խմտառութեան փայլով, որպէս զի ամեն միտք եւ իմացականութիւնք կարենան բմբռնել փութով եւ հասկնալ զիւրաւ թէ քրիստոնեայ հաւատքն է Ստուծոյ գործն : Ուստի այս չքեղ եւ անկործան ապացոյցներու համեմատ, մարդկային բանականութիւնն կը բերուի այն կէտին նր կ'ստիպէ զայն ընդունիլ պայծառապէս եւ յայնաւորար թէ Ստուծո՞ւ է մի եւ նոյն հաւատոյ հեղինակն, մարդկային բանն չկրնար աւելի անդին անցնիլ, այլ մերմելով եւ հեռացնելով ամեն դժուարութիւն եւ տարակոյս, կը պարտի նոյն այս հաւատոյ հպատակութիւն առանց վերապահութեան, որովհետեւ ինքն իսկ ապահով է թէ ինչ որ հաւատքն կ'առաջարկէ մարդոյն հաւատալ եւ գործադրել, այն ամենայն Աստուծո՞ւ է կ'ուզայ : »

(Շարայարեղի,

ՆԵՐՍԷՍ Յ. Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ 37 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԶԱՏԻԿՆ

Եւ

ՆՈՅՆ ՏԱՐԻՈՅ ՀՐԷԱԿԱՆ ՊԱՍԵՒԻՆ ՍԿՋԵՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆ

Ա. Բերինիկէի քաղաքին հրէական յուշական արձանագրութեան համեմատ Տաղաւարաց ութթօրեայն յուշեան հոկտեմբերի 22 ին պատահած է. Քրիստոսէ առաջ 21 ին : Այս թուականաւ նոյն տարւոյն երրայտական տոմարն կրնամք այսպէս կարգադրել. Նիսան 1 ապրիլի 7 ին. Պատեքն (15 Նիսանի) ապրիլ 21 ին, եւ Տաղաւարաց տօնն (15 Թշրի.) հոկտեմբերի 15 : Բերինիկեայ հրէից համար ճիշտ էր այս թուական, այլ միթէ Երուսաղէմացոց համար ալ նոյնպէս էր : Այս երկու քաղաքներու մէջ օրուան մը տարբերութիւն կար. վասն զի Բերինիկեանք Երուսաղէմէ հեռու՝ յուսնի երեսու մով կ'ընդսէին չատ անդամ ամսոմուան, որով օր մը յետամնացր : Այլ այս մեծ նշանակութիւն չունենալով՝ Երուսաղէմի կործանումէն առաջ հրէից թրուականն ճշդիւ կը ծանուցանէ մեզ :

Բ. Նախ ապրիլ 21 ի Պատեքն, նախ քան զՔրիստոս 21

Թուին, պատմական մեծապէս կարեւոր թուականի մը վրիպակն ուղղելու կը ծառայէ . այսինքն է նոյն դարուն՝ Քրիստոսէ 37 տարի յետոյ եկող Զատիկի ամսաթիւնն Յովսեփպոս հրեայ պատմչին հատուածիկն սխալ հասկցուելով՝ մարտի 20 ին լուսնի լըրման կատարուած ուրիշ տօն մը յերուսաղէմ՝ այն տարուան Զատիկին հետ շփոթած էր. այդ տօն Տիբերեայ մահուընէն (նոյն ամսոյն 16 ին) քանի մ'օր վերջն էր Յայտնի է շարունակ ապրիլ 21 ին կանոնաւորապէս Զատիկն չհանդիպիր, եւ ոչ իսկ քանի մը տարի վերջ հաստատուն կանոնաւ մարտի 20 ին Լուսնական արեւային կանոնաւոր շարժմամբ տուեմարն՝ զոր պէտք էին ունենալ հրեայք այն ատեն՝ յուլեան տուեմարին Զատիկի 31 օր ամսական չըջանաւ տարբերութիւնն չէր կրնալ ընդունիլ : Ուստի եթէ 21 ապրիլն ճիշտ է միոյն համար, 20 մարտն անհնարին է միւսոյն, կամ անհաւանական. որով 37 թուականին Զատիկն յաջորդ ամսոյն լուսնի լըրման կ'իյնայ, այսինքն 19 ապրիլի :

Գ. Աւելի պարզելու համար այս խնդրին՝ Յովսեփպոսի հատուածիկն յիշեմք, յորում 37 թուականին մարտի 20 ին տօնն կը տեսնեմք : Պիտի համոզուինք որ այդ խօսքով Պասեքն չհասկընար Պատմիչն, այլ ուրիշ տօն մը՝ որ է Բուրիմն, զոր զատկէն ամիս մը կանխելով կը կատարէին, ազար ամսոյն 14 ին կամ 15 ին : (1)

Այդ հատուածիկն Հրեից պատմութեան ԺԸ զրոց է գրելոյն մէջ է Պատմիչն Հերովդեսի եւ Յովհաննու Մկրտչի յարաբերութիւնն կը յիշէ անդէն, եւ Հերովդիազայ ապօրէն կնուծեան պատճառաւ իշխանին չարաչար կիրքն : Այլ մեր հաւանածն կ'ըսէ .

Տիբերիոս կեսար՝ 37 թուականին սկսելուն՝ Սուրիոյ Վիտելլիոս բղնխին հրաման տուած էր Գալիլիոյ չորրորդապետին

(1) Հրեից ամիսներն լուսնական էին : Բուրիմի տօնն ընդհանրապէս մարտի լուսնի լըման կը հանդիպէր, իսկ Պասեքն կամ բազարձակեք ապրիլի լուսնի լըման :

Այս 37 թուին աստղաբաշխական լուսնի ծնունդն մարտի 5 ին երեկոյեան ժամը 10 ին կատարուեցաւ : Ադար ամսամուտն մարտի 6 ին երեկոյեան սկսաւ արեւմուտին : 14 ադարն մարտի 20 ին նախորդ երեկոյին :

Յաջորդ լուսնիներն 3 ապրիլի կէս օրէն 1 ժամ 20 վայր. յետոյ էին որով 1 նիսանի ապրիլ 5 ին էր, նախորդ երեկոյէն ըստ արեւելեան սովորութեան : 15 նիսանն 19 ապրիլի : Լուսնի ժամերն այս հաշիւներուն մէջ Երուսաղէմի միջօրէականին վրայ կշռուած են :

Հերովդէս Անտիպատի օգնութեան փութալ Արեւտասի դէմ : Մինչդեռ բղեչխին զօրութիւնն Դալիւեայէն կ'անցնէր , ինքն Վիտելլիոս չորրորդապետին եւ բարեկամներուն հետ Երուսաղէմ կ'երթայ հրէից աւանդական տօնին՝ զոր կը կատարէին՝ պատարագ մատուցանելով Աստուծոյ Տօնին հոն համեմելով , եւ ընք օր մնաց Երուսաղեմի մէջ : Զորրորդ օրն նամակ կ'ընդունի Տիբերեայ մահն գուժող . կը փութայ բղեչխն նոր կեսարին Կաիոսի հաւատարմութեան ուխտ ընդունիլ ի հրէից , իր պօրութիւնն ձմերկու կը զրկէ , եւ ինքն յԱնտիոք ճամբայ կ'ելլէ :

Դ. Պատմչին յիշատակած այս հրէական տօնն ինչ է : Պ. Henri Wallon եւ ուրիշ մեկնիչներ կը համարին թէ այդ Զատիկ տօնն է . եւ սոյն տարւոյն ապրիլի 19 ին լուսնի լրման հետ զուգած են զայն : Սակայն Յովսեփոսի յիշատակած այդ հատուածիկն ուրիշ պատմչաց վկայութեան հետ համեմատելով կը տեսնեմք որ Վիտելլիոսի Երուսաղէմ գտնուած պահուն կատարուած տօնն մարտի 20 ին լուսնի լրման հետ կը զուգի :

Տիբերիոս մարտ 16 ին մեռաւ , այլ Տակիրտոսի տարեգրաց Զ. 50 պատմածէն կ'երեւի՝ որ յաջորդն Կաիոս Կալիգուլա՝ նախորդին մահէն երկու օր առաջ մարդ զրկած էր Սուրբոյ Վիտելլիոս բղեչխին անոր մահն գուժելու : Պատուիրակն մարտ 14 ին շտապաւ ճամբայ ելլելով Պուտտոլէն՝ ուր էր կեսարն , մարտի 24 ին Երուսաղէմ հասած է :

Ըստ Պլինիոսի վկայութեան (Բնակ. Պատմ. ԺԹ, 1) ինն օրուան մէջ տկար հոգմով վարեալ նաւն Պուտտոլէն մինչեւ Եգիպտոսի Աղեքսանդրիա կրնար հասնիլ . որով տաան օր բաւական էր մինչեւ Երուսաղէմ :

Որով յայտնի է որ Վիտելլիոսի Երուսաղէմ եկած ժամանակ կատարուած տօնն՝ 37 թուին , մարտի 20 ին էր . եւ այդ ոչ Զատիկն այլ Բոքրիմ :

Ե. Այդ 20 կամ 21 մարտի տօնն հնամբ է արդեօք Զատիկ համարել , եւ հետեւցունել թէ մինչեւ այդ օր Պասեքն կարեւնայ կանխել . մանաւանդ յիշելով որ պաշտօնական մարտի 25 ի գիշերահաւասարէն հինգ օր ալ առաջ է : Յայտնուպէս ոչ , եւ նոյն իսկ Յովսեփոսի այդ հատուածիկն յայտնի կ'ընէ որ Պասեքի վրայ չէ՝ այլ մարտի 20 ին Բոքրիմի տօնին վրայ խօսքն . երկրորդական տօն մը՝ զոր աղար կամ ուղար ամսոյն 14 ին եւ 15 ին երկու օր կը տօնէին . անմիջապէս բաղարջակերաց նիստն ամսէն առաջ :

Արդարեւ այսպէս է. վասն զի ամեն անգամ որ Զովսեպ-
պոս Զատիկի վրայ կը խօսի՝ եւ այս ոտէպ, մասնաւոր խնամ-
քով մը այդ տօնն կ'որոշէ. Ինչպէս որ յիշեալ հատուածիկէն
քանի մը առջ առաջ 36 թուականին Զատիկին վրայ խօսած ա-
տեն կ'ըսէ. «Վիսակիրոս Զատիկի տօնին համար Երուսաղէմ եւ
կա՞ծ ըլլալով . . . » Հնախ. ԺԸ 5 : Մինչդեռ տատեն հակառակ
դրութեամբ մը պարզ տօն բա՛ն կը վարէ, առանց յօգի, ա-
ծական մ'ալ կ'աւելցունէ քովն հայրենի տօն բսելով, այսինքն
իրենց հարց հաստատածն, որ Պատեքի հակադիրն է. զի օրինական
եւ աստուածապիր տօն էր այդ. Հայրենի բա՛ն Բուքիմի երկ-
րորդական տօնին յարմար է, վասն զի Եսթերայ ձեռքով իրենց
տոնին հակառակորդին Համանայ բնաջինջ լինելուն յիշատակին
նուիրուած է. Այս տօն՝ ինչպէս Եսթերայ Գիրք կը վկայեն գար-
նանամարն լուսնի լրումնն ճիշդ առաջ հանդիպող լրման կը կա-
տարուէր :

Զ. Այս վկայութիւնք կը հաստատեն՝ որ Երուսաղէմի ա-
ւերումէն կանխող դարուն մէջ հրէից Զատիկն բնաւ գարնան
դիշերտահաւասարէն առաջ չէր կրնար հանդիպել. Հրէական ա-
ւանդութիւնն եւ հրէից վարդապետաց եւ Փիլոնի երրայեցւոյ
վկայութիւնք ալ կը հաստատեն զայս Պ. Loeb Բարիզի հրեա-
կան ուսմանց վարիչն կը հաւատա՞նէ՝ որ հրեայք նոր տոմարին
չորրորդ դարէն վերջ ընդունած են «Թէպէտ եւ Հիլլէլ Բ հրէ-
ական տումարի մը կազմութեան աշխատած է, սակայն ներ-
կոյ տումարն Հիլլէլի ժամանակ չկար. Ներկայ տումարն թալ-
մուսն վերջն է. այսինքն ե՛ գարուն.»

Աւստի՝ վասն զի այն տա՛նն պաշտօնապէս դիշերտահաւա-
սարն մարտի 25 ին նշանակուած էր, յուլեան տումարին 25 ն
նոյն ժամանակուան հրէից Զատիկի տոնմանին յարմար սկիզբն
նկատելով՝ այժմեան հրէից տումարին նոյն տա՛ննուան (Երու-
սաղէմի կործանումէն առաջ) մարտի 25 ն մինչեւ յուլեան 19
մարտի կը հասցունէ :

Գիտենք որ հրեայք Հռովմայեցւոյ ձեռք ի սիիւս տա-
րածուելով՝ իրենց հին տումարին կանոններն փոխելին, բոա
Բաբլոնիներու աւանդութեան՝ ներկայ հրէից տումարին հիմա-
կան կանոնք մեր թուականին 360 ին արուած են, Հիլլէլ անուն
իրենց վարդապետին ձեռամբ. եւ այս կանոններով հին տումա-
րին թուականն գտնել գրեթէ անկարելի է :

Է. Սակայն յուլեան թուականին մարտ 25 ն նոյն իսկ այսօր

հրէից համար կարեւոր համարուած է, եւ իրենց տուժարին մէջ այդ օրն կը նշանակեն Գարուն՝ Տեքուվա՝ անուամբ, Սամարացիք՝ որոնց տուժարն թուի թէ քսան զարէ ի վեր փոփոխուած չէ, յուլեան մարտի 25ն իրենց Զատիկն իբր սահմանական սկիզբն կը նկատեն, եւ զայն՝ թէպէտ եւ զարնան գիշերահաւասարէն տառնուվեց օր ետ է, վասն զի 25 մարտ յուլեան հաւասար է նոր տուժարի 6 ապրիլի, սակայն անփոփոխ կը վարեն յայսօր:

Երեսօղեմի քանդումէն առաջուան գարուն հրէական Պստեքին սկզբնական սահմանն գիտնալ կարեւոր է, վասն զի այնու հին եբրայական տուժարն կրնամք ճանչնալ. այնու այդ քրիստոնէական ամենակարեւոր գարուն շատ մը թուականքն կրնամք որոշել:

Գիտնալ հարկ է որ հրէական ժողովն զարնանամարի գիշերահաւասարն մարտի 25ին սահմանած էր. ինչպէս որ մեր Զատիկն համար եկեղեցին նոյն ամսոյն 21 ին:

ԲՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԵԱՅ ՈՄԱՆՑ ԿԵՆԱՅ ՏԵԻՈՂՈՒԹԻԻՆՆ

Եթէ որ եւ է տարիքի մարդ կը մեռնի, ընդհակառակն կենդանակոտն դատուն մէջ իւրաքանչիւր տեսակ իրեն գրեթէ յատուկ կենաց տեւողութիւնն ունի, այլ յայտնի է որ մեր ձեռքէն ազատ եղող կենդանիներուն նկատմամբ ստոյգ սահման մը կարող չենք տալ. մեզ ստրուկ եղողներուն համար կրնանք կոտկածիլ՝ թէ գուցէ նոյն չըլլար՝ եթէ վայրենի վիճակի մէջ մնային:

Ճագարն եւ հնդիկ խոչքոր (cochon d'Inde) 7 տարի կ'ապրին, սկիւռ եւ նապտոտակ 8. կատուն 9 էն 10. շուշը 10 էն 12. աղսէսը 14 էն 16. եղւ. 15 էն 18. արջ, շուռ եւ գայլ՝ 20. անդեղջիւր 25. էշ եւ ձի 25 էն 30. առիւծն 30 էն 40. Լոնտրայի կենդանաբանական պարտիզին մէջ ստիւժ մը 70 տարի ապրեցաւ. ուղտը 40. փղին կենաց տեւողութիւնը չգիտենք. Արիստոտելի՝ Պիւֆֆոնի եւ Գիւվիէի ըսածին համեմատ՝ 200 տարի, իսկ ոմանք մինչեւ 400 կամ 500 կ'ըսեն: Աղեքսանդր

Մեծն Պորոսի յաղթելով Հնդկաստանի մէջ՝ արեւադարձ փիղ մը հուելրեց Ալաւ անուն զնկով, եւ վզէն գրութիւն մը կախելով ազատ թողուց. 350 տարի վերջը գտնուեցաւ կենդանին ողջ, Պորոսի պարգտութիւնը Քրիստոսէ 327 տարի առաջ է :

Հիներն առասպելական տեւողութիւն կուտային եղջերուն կենաց. Արիստոտ սուս է կ'ըսէ այդ զրոյն. Պլուֆֆոն 35 կամ 40 տարի կ'ըսէ :

Որչափ ալ ճշդիւ փորձերու զեռ կարօտ՝ այլ գիտենք որ ձկանց՝ մանաւանդ մեծ տեսակները՝ երկարակեաց են յոյժ, Ըստ Պագոնի օձաձուկը մինչեւ 60 տարի կ'ապրի. Բոնչարգրենի ծածան ձկներն ճիշդ 150 տարի ապրած էին, Պլուֆֆոն կը վկայէ թէ մասաղ ձկանց նման առոյգ էին զեռ : Դրփին, թառափ եւ շանաձուկն 100 տարիէ աւելի կ'ապրին եւ վիթխարի մեծութիւն կ'ունենան. Հինդհարիւր քիլո կշռող կոնկաձուկ տեսնուած է. որով կենաց երկար տեւողութիւնը կրնանք հասկնալ : Կայսերական աւագանին (Բրուսիա) մէջէն 1497 ին հանուած կորնկաձուկն 125 քիլո էր. խոկաց վրայ պղնձէ օղակ մը կար արձանադրուած՝ Փրետերիկ Բ կոյսեր հրամանաւ ձգուած այդ լճին մէջ. սր է 261 տարի առաջ, Բեռնային ծովերու ահալին կէտերը բնաջինջ եղան ամենածախ ձկնորսներուն ձեռքով. ահաւոր էր անոնց մեծութիւնը. հաւանական կը թուի թէ շատ դարեր ապրէին անոնք եւ մինչեւ 1000 տարի : Զկանց այսպէս երկարակեցութեան պատճառ կը համարուի իրենց զանազան դարգացումն, բարեխառնութեան ցրտութիւնն եւ կենսականին սակաւ առ սակաւ սպառումն :

Այլ ուրիշ գտա մ'ալ կայ կենդանեաց՝ որոնց զուցէ թէ աւելի եւս է առոյգն ու ժիրն, որոնց կենսականին սպառումն եւրագ երագ է, եւ սակայն ընդերկար կ'ապրին. թռչուններն : Սակոյն սառոյգ փորձեր շատ տեսակներու համար կը պակսին. գիտցածնիս այն է՝ թէ երկարակեաց են. Շարունակ հոյն ծիծառներն երկար տարիներ կ'երթան կը գտնեն իրենց յառուկ բունիկն. Վեննայի մէջ 103 տարեկան արծիւ մը մեռաւ, Ըստ Պլուֆֆոնի ազգաւն 108 տարեկան կը մեռնի, ոչ թէ 1000, ինչպէս Հեոթոգոս կ'ըսէ : Իշխանուհի մը քսան տարեկան թութակ մը բերաւ հետը ամուսնացած ատեն ի Ֆիորենցյա՝ Փերսինանդ դքսին. 100 տարւոյ մօտ ապրեցաւ յետոյ. Whillugby ստուգարան բնադէտն կը վկայէ թէ սագ մը 100 տարի ապրեցաւ. Պլուֆֆոն չվարանիւր ըսելու՝ թէ կարապն շատ աւելի երկայ-

նակեաց է. ոմանք մինչև երկու եւ երեք դար կեանք կ'ըսեն, Mallerton 307 տարեկան կարապի կմախքն պահած էր:

Այսչափ բաւական է մեծամեծ կենդանեաց եւ թռչնոց ոմանց իրենց մեծութեան բաղդատմամբ ունեցած երկար կեանքն ցոյց տալու: Ընդհակառակն միջատք կարճատեւ կեանք ունին. մեծագոյն մասն քանի մ'ամիս կ'ապրի, ոմանք միայն քանի մը տարի: Առօրէից (éphémères) կեանքն 7 էն մինչև 12 ժամ է, ինչպէս անուէն յայտնի է. այս կարճատեւ միջոցին բնութեան պարաքն կատարելով՝ կը ծնանին, ծնունդ կուտան, կը մեռնին:

Յիշեալ բաղմաթիւ կենդանիներու կենաց տեւողութիւնը եթէ իրենց յղութեան ժամանակին երկարութեան հետ համեմատենք՝ կը տեսնենք որ վերջինն իրենց կենաց հարիւրորդ մասն է: Այսպէս ճագարն եւ սկիւղ ամիս մը իրենց յղութիւնը կը կրեն, 7 էն մինչև 8 տարի ապրելով. փղին այդ երկու ժամանակի չափն ալ ամեն կենդանիներէ աւելի է: Բայց այս օրէնք ձիուն չեն յարմարիր, վասն զի կենաց տեւողութիւնը 25 է մինչև 30 տարի կը ձգի, մինչդեռ ծնունդն 11 ամիս կը պահէ: Մարդու համար այս համեմատութիւնը ուղիղ է. 9 ամիս յղութեան, 90 էն 100 տարի կենաց: Այս համեմատութիւն միայն ստանաւորաց համար է. թռչունք կը թիսեն, եւ բաղդատմամբ իրենց կենդանութեան կարճատեւ է թուիսի միջոցն. այլ կարապին՝ զոր երկարակեցութեան օրինակ տուինք՝ 145 օրէ պակաս չէ թուիսն:

ՄԹՆՈՒՈՐՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ԱՆՁՐԵՒ ԵՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՕԴ

Օդոց գուշակութիւններն որ Օրացոյցներու մէջ ընդհանրապէս կը տեսնուի, եթէ բարեբաղդ դտնուելով անդամ մը համաձայնին դրուածին, Օրացոյցն ժողովրդականութիւն կը չահի: Օդոց ճշդիւ նախագուշակութենէն կախումն ունի տարւոյն յաջողակ կամ անյաջող ըլլալն, ապրուստի յաջող կամ ձախող ընթացքն. սակայն ոչ մի գիտնական որոշ եւ անվրէպ միջոց մը դեռ հնարած չէ առ այն: Աստղագէտներու ամենէն հոշակաւորն

Մաթիէօ Լէնսպէրկ Կանոնիկոսն՝ որու օրացոյցներն օգոց հա-
խազուչակութեան համար այնչափ ընդունելութեան արժանա-
ցան, կը պատմուի՝ թէ իր Տումարն իր եղբորդատեր օրինակել
տալով երբ օգոստոսի 23 ին հասաւ՝ փոքորիկ , մրկկայոյգք եւ
տեղատարաւի գուշակեց. աղջիկն ցաւած սրտով դիտեց , «Ի՜նչ
գէշ բան, հօրեղբայր. ձեր տօնին օրն է» Բարի մարզն խօսոյն
ըսաւ. «Իմ տօնս . . . աւրէ, աւրէ. դրէ, Գեղեցիկ յոյժ»

Մթնոլորտաբանութեան անդադար աշխատութեամբն այլ
եւս այսօր այդ Օրացոյցներու օգոյ գուշակութեան հետեւելու
պարտք կամ պէտք չունինք : Լալլաոսի դոստ հաւանականու-
թեանց հաշիւն օգոյ կանխագուշակութիւնն զիտութեան սահ-
մանին մօտեցնելու հետ է : Le Temps լրագրին յօդուածագիր
մը կ'ըսէ. «Այդ հաշիւն ուղիղ է եւ չափաբերական ճշգրտութեամբ.
եթէ տարւոյն այս ինչ չարաթն 5 ի դէմ 100 անգամ գեղեցիկ
օդ ունենանք՝ 100 ի դէմ 5 անգամն անպատճառ գէշ օդ պէտք
է ընէ»

Սակայն թողլով օր փորձերն բազմապատկին եւ մեր յա-
ջորդներն քան զմեզ աւելի զիւրաւ կարենան ճանչնալ ու գու-
շակել օդն, մենք մեր այսօրուան գիտցածովն գոհանանք :

Գիտական քննութիւնք. — Ամեն անգամ որ օդն ցրտի եւ
ամպի գոլորչին խտանալով մթնոլորտէն աւելի ծանրանայ ,
կ'ըսկսի անձրեւել. այս ամենուն ծանօթ է : Առ այս մեծին Գա-
լիլէոսի աշակերաներէն մին՝ Դորիչելլի՝ առաջին օդաչափ գոր-
ծին հնարեց : Բազալ նոյն սկզբամբ այդ գործին լեռներու
բարձրութիւնն հաշուելու գործածեց : Օդաչափն մթնոլորտային
ճնշման փոփոխութիւնք հաւաստելու եւ օգոյ փոխուիչն ճանչ-
նալու միակ գործին է : Ամեն երեկոյ անկողին չմտած մշակին
աչքն անոր վրայ է. ճանապարհորդին սիրելի ընկերն է. դիա-
նականին հետաքրքրութեան յաղուրդ. պոռոյտ սիրողին, գեղե-
ցիկ օդ խնդրողին՝ հրեմն զուարթութեան , հրեմն տխու-
թեան պատճառ :

Սակայն չտեսր կան որոնց թէպէտ եւ ձեռքին տակ է օդա-
չափն՝ տակայն կը դժուարին հասկնալ :

Օդաչափն կարգալ ու հաւկնալ. — Յուշտիկն վրայ տես-
նուած գեղեցիկ , փոփոխական , անձրեւ բառերն մեծ խառտ
չունին : Օդաչափէն օգուտ քաղելու համար՝ անդին ինչպէս ել-
լել ու իջնելուն ուշ գնելու է :

Շարունակ ելքն հաստատ լաւացման նշան է։ Եթէ օդա-
չափն բարձր է՝ եւ հէսօրէն վերջն սկսի մեղմիւ իջնել, եւ ե-
րեկոյեան ժամն եօթնին մօտ քիչ մը բարձրանալ, ամառ ատեն
գեղեցիկ օդոյ հաստատութիւնն կը նշանակէ ։

Ձմեռն՝ եթէ օդաչափն շատ բարձր է եւ մեղմիւ գետ բարձ-
րանայ՝ սաստիկ ցրտոյ նշան է ։

Երազ երազ եւ անկանոն բարձրացումն անցողակի բար-
ւոքումն կը նշանակէ օդոյ ։

Որ եւ է եղանակի մէջ զանդաղ էջքն օդոյ հաստատուն
խառնակութիւնն ցոյց կուտայ ։ եւ ընդհանրապէս երբ այդ վի-
ճակէն սկսի բարձրանալ՝ կ'անձրեւէ ։

Եթէ ուժգին է խոնարհումն՝ արեւմտեան ուժգին հողմոյ
վախ կայ ։

Շատապաւ խոնարհելէն վերջ ընդհանրապէս շտապաւ կը վե-
րանայ եւ խոկոյն արագ արագ կ'իջնէ ։

Օդաչափն բնաւ իջնելուն երազութեամբն չբարձրանալ ։

Ձմեռուան օդաչափի խոնարհումնքն բարեխառնութեան
խտանալուն նշան է, անձրեւով կամ ձիւնով ։

Օդաչափն զրեթէ ամառուան վրայ երկու անգամ ձիւնն
աւելի փոփոխութեան ենթակայ է ։ այսինքն՝ ամառ ժամանակի
1 հազարորդամեզր փոփոխութիւնն՝ ձմեռուան 2 հազարորդա-
մեզր փոփոխութեան հաւասար է ։ Սնդկէ օդաչափն ամենէն
լաւն է ։

Խոնաւաւալալի. — Թէպէտ ոչ Օդաչափի նման՝ սակայն այս
գործին ալ օդոյ մէջի խոնաւութեան չափն կը յայտնէ ։ որով
հնար կ'ըլլայ անձրեւի կամ գեղեցիկ օդոյ դալուսան հասկնալ ։

Սմենէն զգայուն խոնաւաւալիւնքն մաղէ կը չինուին ։ Օդոյ
խոնաւութեան կամ չորութեան համեմատ մազը կը կծկի կամ
կ'երկարի. մազին մի ծայրն սլաք մը կայ 0 է մինչեւ 100 աւ-
տիճանաւորեալ ցուցակի մը վրայ. 0 բացարձակ չորութիւնն է,
100 ամենէն խոնաւն ։ Սակայն շատ անկատար են խոնաւաւալի
գործիւնքն ։

Քարտէսէ չինուած խոնաւաւալիւնքն՝ զմնազմն ձեւերով,
վեղարաւոր կրօնաւոր մը, հովանացաւոր կին մը, եւլն. , միոյն
կնդլին բացուելով կամ վեղարաւորելով՝ եւ միւսին հովանո-
ցին գոցուելով կամ բացուելով, խոնաւութեան եւ չորութեան
աւելնալն կը յայտնեն. խոնաւն աւելի է՝ կ'երկարի կտայն, եւ
վեղարն կ'իջնայ, կամ հովանոցն կը բացուի. չորն որ սկսի՝ կապը
կը կծկի, վեղարն կը վերնայ, հովանոցն կը գոցուի ։

Զմեռն երբ ամպերն հիւսիսէն դէպ արեւելք դիմեն , եւ բարեխառնութիւնն Օ է վար է , եւ խոնաւաչափին սլաքն որ եւ է խոնաւութեան աստիճանին վրայ ըլլայ՝ հաւանական է ձիւնն :

Ամառն՝ եթէ օդաչափն խոնարհի եւ շոգն հեղձուցիչ ըլլայ , եւ խոնաւաչափն մեծ խոնաւութիւն յայտնէ , մինչ ամպակոյտք երեւին հորիզոնին վրայ , փոթորիկ կայ մօտալուտ :

Լուսադէտ. — Լուսադէտ գործիով լոյսն կը լուծուի : Անձրեւի գիծն որ պարզ աչօք չերեւիր՝ լուսադիտիւ կը քննուի :

Հասարակ լուսադէտն հատուածակողմին պատճառած խոտոր պատկերն ուսմանձեւին վրայ կը տեսնէ . իսկ ուղիղ տեսքովն շատ մը հատուածակողմներ ունի մէջն , իրարու համեմատական հակադրութեամբ . կերպարանքն ճիշդ հեռադիտի է , ինչպէս որ բնագիտութեան մէջ կը տեսնուի : Եթէ անձրեւը մօտ է՝ այս լուսադէտն երկնքի ստորին կողմն ուղղելով , այսինքն՝ հորիզոնին վրայ , լուսապատկերին նարնջագունին վրայ մթին գօտի մը կը տեսնեմք . այս է անձրեւի գիծ ըստածն , որ օդոյ մէջ գտնուած ջրոյ գոլորչոյն առատութիւնէն կը գոյանայ , որ քիչ վայրկեանէն խտանալով անձրեւն պիտի ծնանի :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐ . Լոնտրայի երկրագրական Ժողովին առջեւ Պ. Logan Lobley երկրագնդիս ներկայ վիճակին վրայ կարեւոր բանախօսութեամբ մը՝ երկրագիր դիտնականեւրու առջեւ տարածուած անհուն անձանօթ երկիրներն մի առ մի թուեց : Անոնք որ աշխարհիս մեծագոյն մասը մարդկութեան ծանօթ կը համարին՝ պիտի չուարին եթէ լսեն :

Նախ կը յիշէ Պ. Lobley թէ ԺՁ դարուն կիսուն բոլոր ծովերն ծանօթացած էին , եւ թէպէտ աշխարհագրական քարտք պակասաւոր՝ սակայն ընդհանուր կերպով ամենուրեւ վրայ տեղեկութիւն ունէին : Նոյն իսկ Ուիկիանիս՝ 1542 ի գաղղիական քարտիսի մը վրայ կը տեսնուի Մեծ Ճալա անուամբ , ԺԵ դարու վերջէն մինչեւ ԺՁ ի մէջն՝ վաթսուն տարուան սուղ միջոցին մէջ ճանապարհորդներու կատարած աշխարհագրական յառաջդիմութիւնն՝ ոչ երբեք տեսնուած է : Սեբաստիանոս Ե-

լանո առաջին շրջանն ըրաւ. Վասքո կամա կրկնած էր Բարե-
յուսոյ Գլուխն . Քրիստափոր Գոլոմպոս քարտիտի վրայ երկու
Ամերիկաներ աւելցուց , Գոպոս եւ Մտէլլա այս նոր յաջողու-
թիւններն պատկերցին :

Այսօր՝ բաց ի բնւոյն ծովերէ՝ մնացեալքն ծանօթ են .
այլ ոչ այսպէս ցտմաքներն ալ. անհուն տարածութիւն մը բո-
լորովին անծանօթ է մեզի , ուրիշ անհուն մ'ալ կէս ծանօթ :
Ուղեւորք անցած են այդ երկրորդներէն, վաճառականն պտուղ
մը քաղած է անկէջ, այլ կատարեալ քարտէս մը չկայ : Միայն
ամենափոքր մասին կատարեալ ծանօթութիւն ունինք :

Արջային եւ հակարջային շրջանակներէ զուրս՝ որոնք ան-
մատչելի եղած են ցարդ՝ Ափրիկէ երկրագնափա ամենէն անծա-
նօթ եւ կիսածանօթ երկիրն է . թէպէտև անդադար ճանա-
պարհորդք կ'երթեւեկեն ու կր յուզեն (1) Ապա Աւստրալիա, ու-
րուն միայն ծովեղերքն եւ քիչ մը տեղ միջնաշխարհէն կիսա-
ծանօթ է, մնացեալն խառար կատարեալ, բաց ի հարաւային եւ
արեւելեան ծովեղերաց քաջ ծանօթ մի մասէն : Սոսկալի ճը-
գանց շնորհիւ 1843 ին հիւսիսէն դէպ հարաւ կտրել յաջողեցան
ուղեւորներ, այլ ոչ երբեք արեւելքէն արեւմուտք :

Կրկին Ամերիկաներն՝ բաց ի հիւսիսային եւ հարաւային
ծագերէն՝ ծանօթ են : Սոսկայն հարաւայինին ներսերն՝ թէեւ
ծանօթ՝ այլ քարտերու վրայ լաւ պատկերացած չեն : Համա-
ռօտ, երկրագնափա զեռ եւս միայ մէջ մնացած տեղերն 50,000,000
քառակուսի մղր են զրեթէ, հեռեւեալ կարգաւ .

Ափրիկէ	16,400,000
Ովկիանիա	5,400,000
Կրկին Ամերիկէք	5,000,000
Ասիա	500,000
Կղզիք	1,000,000
Արջային երկիր	9,000,000
Հակարջային երկիր	12,700,000
	50,000,000

Որով երկրաբանն եւ աշխարհագիր ընդարձակ . ստպարէզ
ունին քննելու, զբաղելու :

(1) Հիւսիսային կողմէն բացի Ալճերիէ՝ եւ հիւսիս արեւելքէն Ադիա-
տտի եւ Եթովպիոյ մի մասէն՝ արեւելեան հարաւային ծովեղերքէն դէպ ի
ներս՝ եւ արեւմտեան կողմէն՝ Սենեկամպիայէն զատ՝ մնացեալներն ստուերի
եւ խաւարի մէջ են :

ՄՇԱԿԱԿԱՆ. Գետնախնձորի նոր հիւանդութիւնն. — Ամերիկայի Միացեալ Տէրութեանց մէջ քանի մը տարիէ հետէ մասնաւոր հիւանդութիւն մը կը տեսնուէր գետնախնձորի վրայ. քննուելով տեսնուեցաւ որ յատուկ մահրաճճի մը պատճառ էր ատոր. Այդ ճճեակն ոչ միայն պտղոյն կեղեւն՝ այլ ամբողջ միսը կը փճացունէ. մէջը կը մտնէ եւ անով իր սնունդը կը ճարէ. Ամեն տեսակ գետնախնձորի վրայ կրնայ ապրիլ. խոնաւութիւնն պատշաճ պարագայ նկատուած է ճճեկին բաղմանալուն, այլ վերջնական քննութիւնք զեռ աւարտած չեն. եթէ խոնաւն պատճառ է՝ այդ պտղոյն աճմանն ալ կարեւորն է. ինչ դարման ընելու է :

ՆՈՐ ԳԻԻՏ. Կռանելի ապակի. — Երիտաւարդ ճարտարագործ մը կռանելի ապակի չինելու միջոցը գտել է :

Ապակային նիւթ մ'է, թափանցիկ, ճիշդ մեր ծանօթ ապակիին նման, այլ կրնայ պնդանալ, եւ ուղած ձեւն կրնայ ընդունիլ մատերուն ճնշմամբն :

Եթէ գետին իյնայ չկոտրիր, կը ճնշուի. բաւական է քիչ մը ճարտարութիւն առաջին ձեւին վերածելու համար. Ասկէց չինուած պնակ մը՝ կամ չրջանակ եւ որ եւ իցէ զարդ պատին կրնայ գամուիլ :

Տնտեսական շատ գործածութեան օգտակար է այդ Ապակային սներու ներքին եւ արտաքին զարդարանքին եւ բիւրաւոր գործածութեանց կրնայ ծառայել, գեղեցկութեամբն ու չկոտրելովն :

Ինչ է ասոր բաղադրութիւնն. դեռ ծածուկ է. բուն ապակի է թէ ուրիշ բան մը. Մոռցուած չէ Պ. Bastie ի աշխատութիւնն՝ որ ջանաց ապակին ոչ թէ կռանելի՝ որ հնար կը թուի, այլ անբեկանելի ընել, գէթ աւելի զիմացկուն. առջի փորձերը յուսատու թուեցան, այլ յետոյ մոռցուեցաւ ամեն բան :

Քանի մը տարիէ հետէ մետաղական նուրբ հիւսուածք մը հնարեցին գողգող նիւթով ձեփելով վրան. այլ հնար չեղաւ գործածել, վասն զի բջջանմանի պէս կիզանուաւ էր :

Տարրաբանական այլ միջոցներով այսօր զողզող նիւթն կը պնդացունեն ու անկէզ կ'ընեն. անշուշտ այս նմանութեամբ պատրաստուած է նոր գիւտն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՆՈՒՍԽԱՆԵՐ. Հարուածի եւ ճմլածի դար-

վան. — Շատ տեղ զեղջուկներն երբ հարուած կամ ճմլած մ'ունենան՝ ճարպի կտոր կը դնեն վրան։ Այս դամիկ զեղն քժշկականութեան մէջ մատու. այլ միշտ ազնուամաշով. ձէթն ճարպի տեղ։

Թեթիւ. ճմլումներու՝ ինչպէս նաեւ բուռն հարուածներու համար՝ իսկոյն որչափ հնար է առատ ձէթ գործածելու է. վերաւորուած տեղն եւ մերձակայ մասերն անդադար օծել առանց չփելու։ Վնասուողն իսկոյն կը հանդատանայ եւ շատ անգամ ուռէցքին առաջն կ'առնէ. իսկ թեթիւ վերքերն՝ որ ճմլածի կամ ընդհարման հետեւութիւնք են՝ զիրար կ'անհետին։

Մետաղական երկաթով ջրոյ մաքրութիւնն. — Մետաղական երկաթով ջուր մաքրելն նոր չէ. Անգլիոյ եւ Գաղղիոյ մէջ շատ տարիներէ հետէ կը գործածուի Վերջերս Պ. Anderson Արուեստից ընկերութեան առջեւ ի Լոնտրա նոր տեղեկութիւն մը կը հաղորդէ, պարզ բացատրելով պատճառն։

Մետաղական երկաթով ջուր մաքրելու գաղափարն Պ. Tred. Abel ի ծնունդն է։ Թաւալական չրջան ունեցող զտիչ մեքենայն զլանաձեւ աման մ'է, կրկին մէջը սլարապ հորիզոնական յենարաններու վրայ յեցած։ Զտուելիք ջուրը այդ յենարաններուն միոյն մէջէն անցնելով կը մտնէ զլանաձեւին մէջ եւ միւսէն դուրս կ'ելլէ։ Դլանաձեւն իր առանցքին վրայ յատուկ կաղմութեամբ մը կը թաւալի. մէջը գտնազան ծուռ անջրպետներ կան երկայնքին վրայ։ Որչափ մեծ ըլլայ զտիչը այնչափ երկաթն աւելի պէտք է ըլլայ. քսանուչորս ժամուան մէջ 4000 քառակուսի մեզր ջուր մաքրելու համար 2000 քիլո պէտք է հաշուել։ Լուծուած երկաթն նշանակութիւն չունի. իւրաքանչիւր լիար կրնայ մէկէ մինչեւ երկու հազարորդակրամ պարունակել։ Ելած ջուրն ուրիշ կրկին զտիչ քնդունարաններէ կ'անցնի, որոց առաջնոյն մէջ գտնուած նիւթերն երկաթի լուծուած կը նստեցունեն, իսկ երկրորդն՝ մաքուր աւազ՝ երկար ժամանակ պահելով ջուրն՝ վճիռ կը հոսէ դուրս։

Քաջախն փեմական քրուտի (acide phénique) դեղքափ. — Քաջախն իբր գեղթափ առնել կը հրամայէ Պ. Carleton փեմական թթուարի զէմ. երբ փեմական թթուարի դպած մորթին կամ յորձնաթաղանթին վրայ քաջախն հասնի՝ թոյնին ազդեցութիւնն

բողոքովին կը չէղոքանայ : Բաւական է արտաքին փորձն համոզուելու համար ներքնայն : Եթէ մէկը բարկ փնական թթուա խմած ըլլայ զիպուածով՝ քացախը կէս առ կէս ջրով խառնելով՝ պէտք է խսկոյն խմցունել, եւ յետոյ սաւառքան լուալ :

Փայտը կաշիի պէս կակղեցնել ու անկեզ ընել. — Փայտը անկէզ ընելու ու կակղացունելու համար՝ կաշիոնի տաճուովեց-երորդն կամ նստորոնի քսաներորդ լուծումն տախտակներու վրայ տարածելու է, կամ յաղեցնելու է յորդ լուացմամբ : Եթէ քարակ է տախտակը՝ կաշիի նման կը կակղանայ. եւ ամեն պարագայի մէջ կրակի կը զիմազլէ :

Մետաղի վրայ բռնոր փակցունել. — Խանութներու կամ տուններու մէջ շատ անգամ զէնիկ տուփերուն վրայ ստանձով թուղթ կը փակցունեն, որ ժամանակ մը յետոյ ինքնիրեն կ'իյնայ : Այդ ստանձն ընդհանրապէս Գոլանիայի մածոյցէ՝ ուլայէ՝ ալիւրէ եւ կամ նման ուրիշ նիւթերէ կը պատրաստուի :

Սոխի քամուքն որ տռատ է ամեն տեղ՝ կրնայ այդ անտեղութեան առաջին առնել : Պէտք է նախ մետաղն նստորոնի լուծմամբ լուալ, ապա սոխի ջրով ծեփել այն տեղն ուր թուղթը կամ նկարը պիտի փակցուի, եւ յետոյ թուղթը ճնշելով փակցունել : Չորնալէն յետոյ թուղթը մետաղէն հնար չէ բաժնել :

Ձանազան տեսակ զգեստներու ջերմապահ զօրութիւնն. — Ըստ Պ. Rubner ի փորձառութեան՝ մերկ մարմնայն ջերմութեան կորստեան չափն 100 համարելով՝ զանազան կերպասներու չափն այս է.

Բրդէ	Ֆլանէլ	81	չոր ատեն	132	թաց ատեն
»	ցանցահիւսք	80	»	»	»
Մետաքս	»	83	»	»	»
Բամպակ	»	83	»	»	»
»	հիւսուածք	83	»	»	»

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն. Տես քիւ 13)

Իսկ Աստուածաբանն մօրը գալով, ինքն ալ ինչ արցունք-
ներ չէ թափած, ինչ գառն հառաչանքներ չէ արձկած. բայց
պատմութիւնը կը լռէ իրեն վրայօք. դիտենք միայն որ այն կինը՝
տանընկիւնդ տարի Աստուծոյ դէմ կուռեղէն եւ Օգոստինոսին
սիրաւ իրենինն հետ կապելէն ետեւ վերջապէս կը յաղթուի.
չնորհքը յաղթող կը հանդիսանայ. եւ այս վայրկեանը որ աշխար-
հային ոչիւր իրմէ երես կը դարձնէ եւ ղինքը ամօթապարա եւ
առանձին կը թողու, յանկարծ երկնային սիրով վառուելով, կը
փութայ կը քաշուի Կուստոտանի մը մէջ, եւ հոն կը կնքէ իւր
կեանքը, թողութիւն ինդրելով Աստուծոյն այնպիսի սիրաւ մը
չղթայտկապ գերելուն համար, եւ տանընկիւնդ տարի ուշացնե-
լուն համար այն յաղթանակն եւ փառքը զոր այնպիսի հանձա-
րեղ հոգի մը կը խոստանար Եկեղեցւոյն «Ինձմէ աւելի առա-
քինի էր, կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս, եւ իւր զոհը այն աստիճան
կարճութեամբ եւ վեհանձնութեամբ կատարեց որ ես իրեն օ-
րինակին հետեւելու ոյժ չունեցայ»։ Սրբուհի Մոնիգա կ'օրհնէ
զԱստուած բոլոր հոգւոյն զօրութեամբը, եւ կը նկատէ ապա-
ղայն ապահովագոյն եւ գոհ սրտով մը. ինչ ծանր դնով չքներ
այն յոյսը զոր ունի հիմա Օգոստինոսի յաղթութեանը վրայ իւր
կրիցը դէմ. այնպիսի զոհ մը կատարելէն ետեւ կը հասկնայ որ
ուրիշ ո՛ր եւ իցէ զօւռարութիւն արգելք պիտի չըլլայ ճշմարտու-
թեան եւ առաքինութեան ճամբուն մէջ մտցնելու զանիկայ։

Իրօք ալ Օգոստինոսի կենսւոյը այս չրջանին մէջ, ինչպէս փո-
թորիկէ մը հաքը արեւու մէկ ճառագայթն երկրիս վրայ՝ այն-

պէս խաղաղութեան նշոյլ մը կը փայլէ բոլոր անձին վրայ, կապերը խզուած եւ զօնը կատարուած է. ինչպէս նաեւ մը՝ որուն մէջի ծանրութիւնները կը վերցուի, ասանկ ալ Օգոստինոսի հողին իւր բնական վսեմութիւնը կը ստանայ: Մայրն իրեն քոյի է, եւ իւրեն ալ ներքին ուրախութիւնն երեսին վրայ կը շողայ: Բարեկամները նմանապէս իրեն հետ բոլոր եռանդովն փիլիսոփայական ուսմանց կը պարապին, եւ օր մը շանյնիր որ Ափրիկէէն Օգոստինոսի հայրենակից մը չգայ, եւ իրենց երիտասարդ վարպետը կամ հին բարեկամը Միլան հանդիպելուն վրայ չուրախանան. ինչպէս Հռոմանիանոսն՝ այն հաւատարիմ եւ առատաձեռն բարեկամն, որն որ անվերջանալի դատերու պատճառաւ մինչեւ Միլան եկած է, եւ ինչպէս ատեն մը՝ հիմակ ալ նոյն փափուկ սիրով Պատրիկոսի եւ Մոնիգայի սրբւոյն իւր մեծ հարստութեամբն օգնութեան կը հասնի: Ինչպէս Ալիբիոսն, որն որ արդէն ծանօթ է մեզի, եւ քիչ ատենէ ի վեր Օգոստինոսի հետ սերտ մտերմութեամբ կապուած է, պիտի տեսնանք թէ ինչ առիթով միմեկմարութիւն պիտէ պատճառէ իրեն, եւ ինչ կերպով պիտի յայտնէ իւր անկեղծ բարեկամութեան հաւաստիքը: Ինչպէս Նէպրիտոսն, որն որ Կարթագինէն, հօրը ընդարձակ կալուածները, տունը եւ նոյն իսկ մայրը թողած է իրեն հետ փիլիսոփայութեան պարապելու նպատակաւ. տարիքով Օգոստինոսէն կրտսերագոյն, թափանցող եւ սուր խելք մը, իրեն պէս ալ ճշմարտութեան նախանձախնդիր, եւ Օգոստինոսին այլալուծութեանցը ժամանակ արտօնողին հառաչանքներ արձկող Նէպրիտոսն առանձին տեղի մ'ունի Օգոստինոսին սրտին մէջ: Ուրիշ քանի մը բարեկամներ ալ, ընդամենը եօթը կամ ութ հոգի, մեծ մասը Ափրիկեցի, բոլորովին ժողուած մի եւ նոյն ուսմանց կը պարապին: Գեղարուեստները կը մշակեն, Աստուծոյ եւ հոգւոյ մեծ խնդիրներու վրայ կը խօսակցին, անուրջներ կը հնարեն, եւ հնարեցին դեղեցիկ մը: «Բանի մը բարեկամներ միաբանած էինք, կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս, եւ ամենքնիս ալ այս աշխարհքիս հոգերէն եւ վիշտերէն ձանձրացած, առաջադրեցինք որ ժողովրդեան աղմկէն հեռանանք խաղաղ կեանք մը վարելու համար: Ըստ այնմ-որոշեցինք որ մեր պիտոյիցը համար ամէնքնիս ալ ամբողջ ունեցածնիս մէջտեղ դնենք, եւ ասանկով ընչից հաւասարութիւն ըլլալով՝ ընտանիք մը կազմենք, եւ մեր անկեղծ եւ հաստատուն բարեկամութեան միաբանութեամբը ստանանք այն ոյժն, որն որ կը վերցնէ մեր մէջէն ի-

մինս, քուկինդ ստացական զերանուենները : Իւրաքանչիւրին ինչքն ամէնուն ըլլայ, եւ ամէնուն ինչքն՝ իւրաքանչիւրին. մեր այս փոքրիկ բայց համամիտ միաբանութիւնը զրեթէ տասը հոգիէ կը բաղկանար, եւ առոնց մեծ մասը հարուստ անձինք էին, մանաւանդ Հոռոմանիանոսը, հայրենակիցս, եւ ի պղտիկուց մըտերիմ բարեկամս, ինչքն ալ այս խորհրդոյն զործադրութեանն ամենայն սիրով կը հակի եւ իրեն խօսքին ազդեցութիւնը մեր վրայ այնչափ զօրաւոր էր, որչափ որ հարստութեամբ ամենքնիս ալ կը զերազանցէր. Միաբանութեան անգամներէն երկուքը տարի մը մատակարարութեան պաշտօնը պիտի կատարէին, եւ մէկալնոնք նոյն տաւնը խաղաղութեամբ եւ սիրով խմսոտաւիրական ուսմանց պիտի պարտպէին : »

Ահաւասիկ Օգոստինոսին հնարած անուրջը. եւ միշտ այս եղած է ամէն երեւելի անձանց անուրջը. Պղատոն, Սոկրատէս, Պլաթարտոս, Կիկերոն, մէկ խօսքով այն ամէն մեծ անձինք՝ որոնք իրենց մտաց ընական ճոխութենէ զրգուած կամ աշխարհքիս խոստումնքներէն ձանձրացած, առանձնութիւն երազեր են ազատօրէն ճամբար իմաստութեան ուսման պարտպելու զիտմամբ. Հազար կերպով առաջարկուելէն, հազար անգամ վիճաբանելէն ետեւ կրնայ կարծուիլ որ վերջապէս այն անուրջը իրօք ալ զործադրուած ըլլայ. Բարեկամները պատրաստ գտնուելէն, ինչպէս նաեւ վարպետնին, սառն ալ պակաս չէր « Բայց երբոր խօսքը կանանց վրայ եկաւ, կ'ըսէ Օգոստինոս, ինչու որ մէջերնէս ոմանք կարգուած եւ ոմանք ալ կարգուելու վրայ էին, նոյն ընդ նոյն անուրջին փառաւոր անօթը ձեռքերնուս մէջ կտարեցաւ, փշրեցաւ, եւ դասն կսկիծով մը կոտորուանքները ասղիս անդին ցրուեցինք, եւ զարձեալ մեր կենաց առաջուան թշուառ վիճակին մէջ քնակելու դատապարտուեցանք : »

Ստուգիւ այն անուրջին զործադրութեանն երկու էականքան կը պակսէր. ընտիր եւ սիրով կապուած հոգիներու զեղեցիկ միաբանութիւն մը, որպէս զի կարենայ՝ երկրային հոգերէն հեռու, սընալ ազատօրէն լուսաւորութեանց վերին յարկը . նախ հարկաւոր էր ողջախոհութիւն, որն որ կը պահպանէ՝ կը պաշտպանէ այն յարկին դուռը. եւ երկրորդ՝ Աստուածային սէրն, որն որ անոր պատերը հաստատապէս կը հիւսէ. Գանի մը տարի ալ սպասենք, սուրբ Օգոստինոս այն անուրջը զարձեալ մէջտեղ պիտի հանէ. նոյն բարեկամները բոլորովն ժողվելով, ինքը՝ միշտ իրենց վարպետն, օրէնքներ եւ կանոններ պիտի սայ ա-

նոնց եւ այն չարագրած կանոնը աշխարհքիս չորս կողմը տա-
րածուելով, դարուց վարմանքը պիտի չարմէ : Եւ երբ Ս. Դո-
մինիկոս, Ս. Կայէդան, Սալէզեան Ս. Փրանկիսկոս պիտի գան
սոյն օրինակ ընկերութիւններ հիմնելու՝ այնպիսի հոգւոյ հա-
մար որոնք մաքուր, վեհանձն եւ աստուածային կեանք մը վա-
րել կը ցանկանայ աշխարհքիս վրայ, սուրբ Օգոստինոսի պիտի
դիմեն, իրմէ փոխ պիտի առնուն այն ընկերութիւններու կազ-
մութեան կերպը, կարգադրութիւնն եւ կանոնները :

Սաիայն աւանդ, մարդկային սիրտը որչափ տկար է, եւ
կիրքերն ընդհակառակն որչափ զօրաւոր են Օգոստինոս Աստ-
ուածատրին մօրմէն քամնուելովը տարակոյս չկայ որ ամենամեծ
զոհ մը ըրած էր ի նպաստ իւր նորածին հաւատքին, եւ իբրեւ
փոխարէն ընդունած էր իւր սրտին մէջ ճշմարտութեան եւ խա-
ղաղութեան նշոյլ մը : Բայց ինչ թշուառութիւն, որուն մաքէն
կ'անցնի, ո՞վ կրնայ հաւատալ որ Օգոստինոս նորանոր ապօրի-
նաւոր կապակցութիւններ փնտսելու ետեւէ է : Երկու տարի
ուղատելու համբերութիւն չունի այն ազջկան՝ որն որ առանձ-
նութեան մէջ քրիստոնէաւոյն սիրտ մը կը պատրաստէ իրեն,
այնպիսի սիրտ մը որուն սիրոյ տաաջին հաւատօրէն ինքը պիտի
ընդունէր : Բայց ինքը՝ զգայարանաց դերի եղած, եւ սրտի կող-
մանէ նաեւ ներդաշնակութեան անարժան, նոր կապակցութիւն
մը կը գտնայ տաաջինէն անարգագոյն, վասն զի այս անգամ վե-
հանձնութեան ոգին ալ կը կորսնցունէ, եւ մէկ կողմէն այնպիսի
բաժանմանէ մը վերջը կը յայտնէ աշխարհքիս իւր ապերախ-
տութիւնը, եւ միւս կողմէն՝ օրինաւոր ամուսնութեան մը սու-
ջին իւր անպատուութիւնը, ուստի այս նոր կապակցութեամբն
երեքպատիկ ամօթով ամօթապարտ կը մնայ : « Ես՝ թշուառա-
կանս, կ'ըսէ, մինչեւ օրինաւոր ամուսնութեան օրը չկարենա-
լով համբերել, կիրքերու դերի եղած, ուրիշ ընկեր մը փնտսե-
լու ելայ, եւ կարծես թէ կամովին հոգւոյս հիւանդութիւնն ա-
ւելի ծանրացնելու համար այն ամօթալից հաճոյքներն տաաջ
տանիլ ուղեցի մինչեւ խոստացուած ամուսնոյս գալուստը : Այս-
պիսով այն տաաջին բաժանման ժամանակ ընդունած վէրքս՝
որն որ դեռ գոցուած չէր, նորանոր սաստիկ ցաւերով աւելի
բացուեցաւ, եւ բացուելովը՝ հոգւոյս անողջանալուն վրայ ու-
նեցած յոյս բոլորովին մարեցաւ : »

(Շարայարէի)

ԿՈՄԻՏԱՍ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌՁԵՌՆ

ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ-ԳԱՂՂԻՆԵՐԷՆ

Նոր տպագրութիւն (երկրորդ)

Ուղղեալ եւ յաւելեալ

աւելի քան 50000 լաւ, ոճ եւ այլն,

Սոյն օգտակար գործ՝ կը բովանդակէ հայերենի բնթացիկ բոլոր բաներէն զառ՝ գիտական եւ արուեստական բազմաթիւ բաներ, ոճեր եւ ասացումներ, իրենց զաղղ. թարգմանութեամբն Ռատից զանազան աստուծոցը լայնարուած են բազմաթիւ օրինակօք:

Գործոյն վերջն աւելցուած է զաղղ. լեզուի անկանոն եւ սլակասաւոր բայից սլարղ ժամանակներու հանդերձ պիտանի եւ կարեւոր ծանօթութեամբք: Էջ իրր 1000, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Գին	{	զօրաւոր քառորոնէ զահեկան	25
		լաթակաղմ	» 27
		կիսակաշի	» 32

Կեդրոնատեղին է Յ. ՄԱՏԹԻՍԵԱՆ վաճառատուն, թիւ 27, Ֆիննանճըրտ, Կ. Պօլիս: Կր գանուի Պ. ՊԱԼԵՆՅԻ եւ բոլոր հոյ գրաՎաճառաց քով, ինչպէս նաեւ Բերա, Մեծ Փողոց, ՎԱՅՍԻ եւ ՔԱՅԼԻ գրաՎաճառանոցները, եւ Ղայաթիա Մանմուտիէ ճառուտի, թիւ 42, ՌՕՄԱՆ եւ ԸՆԿ. թղթաՎաճառանոցն:

ՊԱՏԿԵՐ տասն է հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի :

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան :
Դաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Իշխարանցիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N ° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر